

It is emphasized that Estonia could in the short term become a leader among the Baltic countries to combat corruption, ahead of its nearest neighbors – Lithuania and Latvia.

On the basis of the analysis of strategic anti-corruption program in the Baltic States and Georgia there were formulated some useful patterns, that can be useful while creating anti-corruption strategy in Ukraine:

1. Systematic reforming. To overcome the corruption the applying of reforms is not enough. The key to success will cover all areas without exception. Single reform will be unsuccessful and eventually will be reduced to zero indestructible system.
2. Decent wages and benefits. A person treasures the civil service, if it offers the high wages, decent pensions and social benefits.
3. Providing logistical means: those that help the course of their professional duties, and those that will make the most control over the work of law enforcement.
4. Creation of an electronic system which will allow avoiding contact with government officials and law enforcement officials, and will help to keep track of the progress within the case.
5. Conducting the increase of level of education. A low level of corruption in developed countries.

Keywords: *corruption, law enforcement, the experience of countries, Baltic countries, Georgia, anti-corruption strategy.*

УДК 343.97

А. О. ШИШКІН,

здобувач кафедри оперативно-розшукової діяльності

навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної міліції

Харківського національного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ДСБЕЗ ПІД ЧАС БОРОТЬБИ З ОДЕРЖАННЯМ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ

Розглянуто актуальні нормативно-правові, а також практичні проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення роботи оперативних підрозділів ОВС України та підрозділів ДСБЕЗ як їх системної складової. Наголошено на необхідності законодавчого закріплення основних правил обробки персональних даних під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, надано пропозиції з удосконалення функціонування автоматизованих обліків оперативно-розшукового призначення.

Ключові слова: *одержання неправомірної вигоди, службова особа, інформаційно-аналітичне забезпечення.*

В епоху стрімкої інформатизації суспільства необхідність використання постійно зростаючих інформаційних потоків у процесі оперативно-розшукової діяльності є очевидною. Особливо це потрібно враховувати в період активного реформування та якісного оновлення системи МВС України, адже інформаційно-аналітичне забезпечення роботи оперативних підрозділів є одним із основних елементів організації оперативно-розшукової діяльності.

Як цілком слушно вважає О. М. Бандурка, оперативно-розшукова діяльність здійснюється саме заради отримання інформації, її подальшого накопичення, обробки, аналізу, висновків та вжиття відповідних заходів. Це пов'язано з тим, що повне і всебічне висвітлення протиправної діяльності суб'єкта правопорушення є запорукою успішного запобігання та припинення правопорушень [1, с. 281]. Тому ефекти-

вність оперативно-розшукової діяльності підрозділів ДСБЕЗ України щодо боротьби з одержанням неправомірної вигоди службовою особою залежить від достатнього рівня організації роботи з надходження, обробки, аналізу, зберігання та використання оперативної інформації про факти підготовки та вчинення цих злочинів, а також про осіб, які пов'язані з корупційною діяльністю.

Актуальні питання інформаційно-аналітичного забезпечення роботи оперативних підрозділів розглядалися багатьма провідними українськими науковцями в галузі ОРД, серед яких відзначимо праці К. В. Антонова, О. М. Бандурки, Г. М. Бірюкова, В. Я. Горбачевського, В. О. Глушкова, О. Ф. Долженкова, В. П. Захарова, І. П. Козаченка, М. В. Корнієнка, Д. Й. Никифорчука, В. Л. Ортинського, Б. Г. Розовського, Е. В. Рижкова, І. В. Сервецького,

О. П. Снігерьова, В. Є. Тарасенка, І. Р. Шинкаренка, В. В. Шендрика, І. Ф. Хараберюша.

Водночас на сьогодні залишаються невіршеними ряд істотних проблем інформаційно-аналітичного забезпечення (далі – ІАЗ) оперативно-розшукової діяльності ОВС, які безпосередньо впливають на зниження рівня ефективності заходів щодо боротьби з одержанням неправомірної вигоди службовою особою. Головним серед них, вважаємо, є недостатній рівень повноти та своєчасності ІАЗ оперативно-розшукової діяльності в системі МВС України в цілому, що пов'язано із нормативно-правовими та іншими проблемами функціонування інформаційно-пошукових систем оперативно-розшукового призначення. Це й визначає необхідність подальшого дослідження піднятих питань ІАЗ оперативно-розшукової діяльності.

Отже, **метою** статті є з'ясування сучасних недоліків ІАЗ оперативно-розшукової діяльності для надання пропозицій, що сприятимуть підвищенню ефективності ІАЗ підрозділів ДСБЕЗ під час боротьби з одержанням неправомірної вигоди службовою особою.

Ефективність ІАЗ оперативно-розшукової діяльності щодо боротьби з одержанням неправомірної вигоди службовою особою залежить від вирішення ключових проблем ІАЗ в діяльності ОВС в цілому, що пояснюється з позиції системного підходу. Системою, як прийнято вважати, є певним чином упорядковані елементи, які пов'язані між собою та утворюють певну цілісну єдність [2, с. 173]. Вивчаючи проблему удосконалення ІАЗ підрозділів ДСБЕЗ за окремою лінією роботи з позиції системного підходу, потрібно враховувати, що підрозділи ДСБЕЗ є системною ланкою більш складної системи – МВС України. У зв'язку з цим питання, що мають відношення до інформаційних процесів, доцільно розглядати, виходячи з основних принципів застосування системного підходу, а саме: будь-який складний об'єкт (МВС України) може бути представлений у вигляді системи, яка є сукупністю елементів (оперативних та інших підрозділів, які, у свою чергу, складають окремі підсистеми), об'єднаних для досягнення єдиної, загальної для всіх елементів цієї системи кінцевої мети в єдину складну структуру за допомогою прямих і зворотних зв'язків. Водночас цілі підсистем не повинні суперечити загальній меті системи МВС – ефективній боротьбі зі злочинністю [3].

Застосовуючи саме такий підхід до питань ІАЗ оперативно-розшукової діяльності під час боротьби з одержанням неправомірної вигоди службовою особою, поряд із безпосереднім

дослідженням піднятої нами проблеми потрібно розглянути сучасні нормативно-правові, організаційні, а також технічні проблеми ІАЗ у діяльності оперативних підрозділів ОВС у цілому.

З урахуванням думок науковців, які досліджували сучасні проблеми ІАЗ оперативно-розшукової діяльності [4–6], та чинних нормативних вимог МВС України вважаємо, що інформаційно-аналітичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності під час боротьби з одержанням неправомірної вигоди службовою особою є циклічним процесом пошуку, збору, обробки, переосмислення, зберігання, видачі інформації про осіб та факти, пов'язані з підготовкою та вчиненням корупційних правопорушень, та її використання для прийняття оперативно-тактичних та процесуальних рішень під час боротьби з такими злочинами.

Розглядаючи ІАЗ оперативно-розшукової діяльності, потрібно звернути увагу на таку проблему, як реальна здатність оперативних підрозділів використовувати можливості централізованого (на рівні МВС України) накопичення, програмованої обробки та оперативної видачі потрібної для вирішення оперативно-службових завдань інформації. Адже в повноцінному розумінні оперативна інформація є такою лише як об'єкт ІАЗ оперативно-розшукової діяльності, що можливо лише з моменту її надходження до ОВС. Лише в такому разі виникає перспектива її повноцінного обігу з метою подальшого використання.

Враховуючи вищезазначені міркування, виникає цілком слушне запитання: яка ж саме інформація (оперативно-розшукового характеру) може бути об'єктом ІАЗ оперативно-розшукової діяльності в повноцінному розумінні, що передбачає подальші перспективи, пов'язані з процесами її централізованої програмної обробки, систематизації та зберігання? Адже від цього залежатимуть можливості використання такої інформації усіма зацікавленими ланками системи МВС, а не лише оперативним підрозділом, до якого надійшла відповідна інформація.

Законом України «Про захист персональних даних» закріплено істотні обмеження щодо роботи з інформацією про особу. Такі обмеження з правової точки зору значною мірою поширюються й на можливості роботи зі значними масивами інформації оперативно-розшукового характеру. Означена проблема, яка неодноразово вже піднімалась окремими українськими дослідниками [7; 8], має безпосереднє відношення до розглядуваних нами питань, а тому потребує вирішення в контексті нашого дослідження.

Відповідно до ст. 2 закону України «Про захист персональних даних» персональними даними є відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. Обробка персональних даних визначається Законом як будь-яка дія або сукупність таких дій, як збирання, реєстрація, накопичення, зберігання, адаптування, зміна, поновлення, використання і поширення (розповсюдження, реалізація, передача), знеособлення, знищення персональних даних, у тому числі з використанням інформаційних (автоматизованих) систем [9]. Як бачимо, процес ІАЗ оперативно-розшукової діяльності передбачає дії, що спрямовані на обробку персональних даних. Отже, законодавство, що регламентує обіг персональних даних, також складає правову основу оперативно-розшукової діяльності в частині її ІАЗ.

Водночас ст. 6 розгляданого Закону закріплює загальні вимоги до обробки персональних даних, а саме: обробка персональних даних має здійснюватись відкрито і прозоро із застосуванням засобів та у спосіб, які відповідають визначеним цілям такої обробки; обробка персональних даних здійснюється для конкретних і законних цілей, визначених за згодою суб'єкта персональних даних, або у випадках, передбачених законами України, у порядку, встановленому законодавством; не допускається обробка даних про фізичну особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Крім того, мета обробки персональних даних має бути сформульована в законах та інших нормативно-правових актах, які регулюють діяльність володільця персональних даних, та відповідати законодавству про захист персональних даних [9].

Однак українське законодавство не містить спеціальних приписів, якими б визначались правила щодо обробки персональних даних під час здійснення оперативно-розшукової діяльності. Йдеться про відсутність законодавчого визначення цілей такої обробки, можливостей обробки персональних даних без згоди суб'єкта персональних даних та забезпечення закритого характеру їх обробки.

З метою здійснення ІАЗ безпосередньо оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів ОВС функціонують автоматизовані обліки оперативного призначення, які використовуються підрозділами кримінальної міліції ОВС. Водночас проведений автором аналіз практики діяльності підрозділів ДСБЕЗ під час боротьби з одержанням неправомірної вигоди

службовою особою свідчить, що зазначені обліки лише частково задовольняють потреби підрозділів ДСБЕЗ.

Так, по-перше, інформаційні масиви на сьогодні ще не повністю сформовані в плані повноцінного (своєчасного, кількісного та якісного) наповнення їх відповідними ресурсами, що значною мірою об'єктивно стримує оперативних працівників щодо їх використання.

По-друге, проблематичними сьогодні залишаються можливості повноцінного забезпечення авторизованого доступу до інформаційних ресурсів безпосередньо з автоматизованих робочих місць. Остання проблема є актуальною саме для більшості підрозділів кримінальної міліції, зокрема й ДСБЕЗ. Адже для одержання необхідної оперативної інформації, яка міститься в автоматизованих обліках оперативного призначення, оперативним працівникам підрозділів ДСБЕЗ слід дотримуватися процедури належного оформлення та надання відповідних запитів, що, безумовно, негативно впливає на своєчасність ІАЗ оперативно-розшукової діяльності.

По-третє, потрібно відмітити явну недооцінку потенційних можливостей зазначених обліків із боку керівників оперативних підрозділів, адже останні відповідають за організацію ІАЗ підлеглих. Відповідним керівникам потрібно більш активно застосовувати заходи організаційного впливу з метою забезпечення більш відповідального ставлення підлеглих щодо наповнення та використання автоматизованих обліків оперативного призначення.

Розглянуті нами питання дозволяють сформулювати певні **висновки**:

1. Удосконалення ІАЗ оперативно-розшукової діяльності щодо боротьби з одержанням неправомірної вигоди службовою особою залежить від вирішення проблем ІАЗ у діяльності ОВС у цілому, що пояснюється з позиції системного підходу.

2. На законодавчому рівні сьогодні відсутнє закріплення правового режиму роботи з персональними даними під час оперативно-розшукової діяльності. Така ситуація потребує виправлення шляхом удосконалення відповідних норм законодавства України, що регламентує обіг персональних даних. Законом мають бути визначені основні правила обробки персональних даних під час здійснення оперативно-розшукової діяльності: цілі такої обробки, можливості обробки персональних даних без згоди суб'єкта персональних даних та забезпечення закритого характеру їх обробки.

3. З метою вирішення проблем низької ефективності роботи з автоматизованими обліками

оперативного призначення пропонується технічно об'єднати усі їх інформаційні ресурси в єдиний інтегрований інформаційно-пошуковий комплекс оперативно-розшукового призначення з подальшим створенням єдиної мережі для авторизованого доступу працівників оперативних підрозділів ОВС до відповідної системи (аналог Інтегрованої інформаційно-пошукової системи ОВС).

Запровадження такого принципу функціонування потребує одночасного вирішення ряду

інших важливих проблем нормативно-правового та організаційно-технічного характеру з метою досягнення більш відповідального стану оперативно-службової діяльності в системі ОВС шляхом: запровадження ефективних механізмів боротьби з корупційними чинниками в системі ОВС; об'єктивного обґрунтування необхідності доступу до інформаційних ресурсів та рангованого доступу до відомостей, що містять службову інформацію та державну таємницю.

Список використаних джерел

1. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність. Ч. 1 : підручник / О. М. Бандурка. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 336 с.
2. Садовский В. Н. Основания общей теории систем: логико-методологический анализ / В. Н. Садовский. – М. : Наука, 1974. – 280 с.
3. Птушенко А. В. Системная парадигма права : О некоторых основополагающих проблемах современного правоведения, информатиологии, экономики и экологии [Електронний ресурс] / А. В. Птушенко. – М., 2004. – Режим доступу: http://lit.lib.ru/p/ptushenko_a_w/text_0140.shtml. – Назва з екрана.
4. Козаченко І. П. Правові, морально-етичні та організаційні основи оперативно-розшукової діяльності : монографія / І. П. Козаченко, В. Л. Регульський. – Львів : Львів. ін-т внутр. справ при НАВС, 1999. – 219 с.
5. Лукашов В. А. О сущности и значении оперативно-розыскной информации / В. А. Лукашов // Информационные сообщения ВНИИ МВД СССР. – 1973. – № 32. – С. 18–25.
6. Аتماжитов В. М. Реализация оперативно-розыскной информации : лекция / В. М. Аتماжитов. – М. : Акад. МВД СССР, 1984. – 67 с.
7. Перепелиця М. М. Деякі теоретичні аспекти інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ / М. М. Перепелиця, В. Ю. Журавльов // Вісник Університету внутрішніх справ. – 1999. – Спецвип. № 1. – С. 37–46.
8. Розовский Б. Г. Дамоклов меч над ОРД / Б. Г. Розовский // Борьба с интернет-злочинністю : матеріали міжнар. наук-практ. конф. (м. Донецьк, 12–13 черв. 2013 року). – Донецьк : ДЮО МВС України, 2013. – С. 83–85.
9. Про захист персональних даних : закон України від 01.06.2010 № 2297-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.

Надійшла до редколегії 23.09.2014

ШИШКИН А. А. АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ГСБЭП ПРИ БОРЬБЕ С ПОЛУЧЕНИЕМ НЕПРАВОМЕРНОЙ ВЫГОДЫ СЛУЖЕБНЫМ ЛИЦОМ

Рассмотрены актуальные нормативно-правовые, а также практические проблемы информационно-аналитического обеспечения работы оперативных подразделений ОВД Украины и ГСБЭП как их системной составляющей. Указано на необходимость законодательного закрепления основных правил обработки персональных данных при осуществлении оперативно-розыскной деятельности, представлены предложения по усовершенствованию функционирования автоматизированных учётов оперативно-розыскного назначения.

Ключевые слова: получение неправомерной выгоды, служебное лицо, информационно-аналитическое обеспечение.

SHYSHKIN A. O. URGENT ISSUES OF INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT OF THE ACTIVITY OF THE DIVISIONS OF THE STATE SERVICE FOR COMBATING ECONOMIC CRIME WHILE FIGHTING AGAINST RECEIVING ILLEGITIMATE PROFIT BY AN OFFICIAL

The current normative and legal as well as practical problems of information and analytical support of the activity of operational units of internal affairs agencies and state service for combating economic crime as their system component are studied in the article. The effectiveness of information and analytical support of operative and search activity on combating receiving illegitimate profit by an official depends on the solution of key problems of information and analytical support of the activity of internal affairs agencies in the whole that is explained from the perspective of a systematic approach. Conducted by the author analysis of the practices of the activity of the divisions of the state service for combating economic crime while fighting against receiving illegitimate profit by an official, testifies that the use of

automated accountings of operative and search purpose only partially meets the needs of the divisions of the state service for combating economic crime. Information and analytical support of operative and search activity of the divisions of the state service for combating economic crime has the following main disadvantages: 1) information arrays are nowadays not fully formed in terms of filling them with the relevant information, which objectively hinders operational officers from using them; 2) the possibility of providing automated access to information resources directly from workstations is a problem today; 3) it should be noted on a clear underestimation of the potential abilities of automated accountings of operative use by heads of operative units because they are responsible for the organization of information and analytical support, their subordinate employees. The author of the scientific article states on the need for legislative consolidation of the basic rules of personal data processing in realizing operative and search activity. Some propositions on improving the functioning of the automated accountings of operative and search purpose are provided.

Keywords: receiving illegitimate profit, official, information and analytical support.

УДК 343.12(477)

М. О. ЮХНО,

здобувач

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ЧИННОГО КПК УКРАЇНИ

З урахуванням міжнародно-правових актів, Конституції України, чинного кримінального процесуального та іншого законодавства розглянуто стан забезпечення права на захист на стадії досудового розслідування, встановлено проблемні питання у законодавчому забезпеченні та питаннях правозастосовної діяльності. Розроблені пропозиції та рекомендації спрямовані на вдосконалення чинного КПК України із досліджених питань

Ключові слова: міжнародні договори, конституційні права, кримінальне провадження, забезпечення правової допомоги, захисник, учасники кримінального провадження, вдосконалення законодавства.

Суттєвим кроком у напрямі зближення національного законодавства та європейських правових стандартів щодо захисту прав особи було прийняття Конституції України, яка закріпила основи кримінального судочинства. У подальшому загальноновизнані гуманні положення стали підґрунтям удосконалення кримінального процесуального законодавства України, внаслідок чого однією із засад (принципів) кримінального провадження закріплено засаду забезпечення права на захист, яка покликана сприяти демократизації та гуманізації правосуддя, а також зміцненню верховенства права та законності.

Питання забезпечення права на захист у кримінальному судочинстві у теоретичному і прикладному аспектах постійно знаходились у полі зору вчених та практиків. У зв'язку з цим окремі проблемні питання забезпечення права на захист неодноразово ставали предметом жвавих дискусій та досліджень учених, серед яких слід вказати С. Є. Абламського, В. Г. Гончаренка, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліну, Т. В. Корчеву, О. О. Кочуру, В. Т. Маляренка, О. В. Мартовицьку, М. М. По-

лянського, М. С. Строговича, А. Р. Туманянца, Т. Г. Фоміну, Ю. П. Яновича, О. Г. Яновську та інших. При цьому на сьогодні порушене питання не втрачає своєї актуальності та дискусійності.

У зв'язку з викладеним метою нашої статті є дослідження проблемних питань, що пов'язані із забезпеченням права на захист у контексті застосування положень чинного Кримінального процесуального кодексу України для подальшого напрацювання пропозицій і рекомендацій щодо його вдосконалення.

Моніторинг стану захисту прав, свобод та законних інтересів особи в Україні постійно здійснюється міжнародними організаціями, а констатація щодо виявлення їх порушень неодноразово ставала основою винесення Європейським судом з прав людини рішень, які доводилися широкому загалу міжнародної громадськості та Уряду нашої країни. Враховуючи актуальність зазначених питань, Україна підписала та ратифікувала ряд міжнародних договорів та угод із дослідженого питання. Серед найбільш загальноновизнаних міжнародних правових актів у сфері захисту прав слід виділити такі: Загальну